

az, hogy könyvtárosként állják meg a helyüket. Azt egyébként, hogy milyen kvalifikációra van szükség a könyvtárosnak, nem a könyvtártudományi szakirodalom dönti el, hanem a „piac”.

(Kövendi Dénes)

99/122

GOULDING, Anne - CLEEVE, Marigold: Breaking down the barriers: the place of gender equity in the ILS curriculum = Educ. Inf. 16.vol. 1998. 4.no. 295-314.p. Bibliogr. 28 tétel.

A nemek közötti egyenlőség helye a könyvtár- és tájékoztatástudományi képzés tanterveiben

Felmérés; Könyvtárosképzés -felsőfokú; Könyvtár-utánpótlás; Női munkaerő; Tanterv, óraterv

Bár a nők többségben vannak a tájékoztatási szakmán belül, a vezetői pozíciókat többnyire férfiak töltik be. Számptalan magyarázat és megoldás született már ezzel a kérdéssel kapcsolatban, de azt még soha nem vizsgálták, hogy a könyvtár- és tájékozta-

tástudományi tantervek hogyan járulnak hozzá ehhez a helyzethez vagy hogyan tudnák orvosolni azt. A brit könyvtár- és tájékoztatástudományi tanszékek hallgatói és oktatói körében végzett országos felmérés adataira támaszkodva a cikk feltárja, milyen mértékben tartalmaznak a tantervek a nemekkel, a nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatos kérdéseket. Abból a feltételezésből kiindulva, hogy a felsőoktatásban oktatóknak alapvető szerepük van a hallgatók véleményének és értékrendjének kialakításában, a szerzők azt vizsgálják, hogyan lehet a tantervet úgy megtervezni, hogy felébressze a hallgatókban az érdeklődést az egyenjogúsági kérdések iránt. Véleményük szerint a nőknek a karrierjükkel kapcsolatos attitűdjét pozitívan befolyásolhatják a könyvtár- és tájékoztatástudományi tanszékeken formálódó tapasztalataik, mivel itt ösztönzik a hallgatókat arra, hogy kritikusan elemezzék személyes, és különösen a szakmai tapasztalataikat.

(Autoref.)

Lásd még 119, 189, 196

KÖNYVTÁRAK ÉS TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZMÉNYEK

Nemzeti könyvtárak

99/123

DAVIES, Sylvie C. - JOHNSON, Ian M.: The Mitterand Library in context: the Bibliothèque Nationale de France and library provision in France = Libri. 26.vol. 1998. 4.no. 187-211.p.

A Mitterand Könyvtár a Francia Nemzeti Könyvtáron belül és a franciaországi könyvtári ellátás rendszerében

Gépi könyvtári hálózat; Könyvtárepület -nemzeti; Központi szolgáltatások; Nemzeti könyvtár; Támogatás -pénzügyi -állami,hatósági

A Mitterand-ról elnevezett könyvtár nem azonos a Nemzeti Könyvtárból új nevén Franciaország Nemzeti Könyvtárává vált intézménnyel, amely továbbra is nyolc telephelyen működik. A legnagyobb, legdrágább és legvitatottabb középület, amelyet Párizsban a modern időkben emeltek, Mitterand elnök 1988-ban tett kezdeményezésére jött létre, aki tudatosan helyezte előtérbe a városképi és szimbolikus értékeit a funkcionalitással szemben. Mégis annak a projektnek a magját képezi, amelyet Franciaország Nemzeti Könyvtára névvel illettek. Az épület még Mitterand életében, 1995-ben elkészült, s elsőként megnyitott nyilvános tereit Chirac elnök adta át a közönségnek 1996. december 17-én.

Az új épületnek egy teljesen új koncepciót kellett szolgáltatnia: gyűjteményével és szolgáltatásaival le kell fednie a teljes ismeretanyagot, mindenki előtt nyitva kell állnia, s kapcsolódnia kell a franciaországi és európai elektronikus hálózatokhoz.

A cikk nyomon követi a koncepció kialakulását, változásait, realizálását, mindezt szélesebb összefüggésekbe ágyazva és történelmileg is vizsgálva.

Így foglalkozik a nemzeti könyvtárak szerepének ki-fejlődésével, s különösen az ötvenes és hatvanas években e kérdéssel foglalkozó nemzetközi konferenciákkal.

Részletesen elemzi a Nemzeti Könyvtár átalakulását Franciaország Nemzeti Könyvtárává, s háttérként áttekinti a francia könyvtári színteret, különös tekintettel a legutóbbi évek fejleményeire. Röviden felvázolja a közkönyvtárak rendszerét, az egyetemi és tudományos könyvtári ellátást, a könyvtárközi kölcsönzés és a dokumentumellátás helyzetét.

E háttérbe ágyazva foglalkozik a Franciaország Nemzeti Könyvtára, s ezen belül a Tolbiac híd közelében tervezett „igen nagy könyvtár” szakmai programjával. Ez kezdettől fogva gyakorlatilag két könyvtárat irányzott elő egy épületben: az igényes, művelt nagyközönséget szolgáló szabadpolcos könyvtárat és a minősített kutatók rendelkezésére álló könyvtárat.

Mind a Franciaország Nemzeti Könyvtára koncepció megvalósítása, mind pedig az új épület számos problémát rejt magában. A szerzők kritikailag tárják fel ezeket, rámutatva a nehézségekre, amelyek különösen az üzemelési költségekben és az épület funkcionalitásában jelentkeznek.

Félő, hogy az új épület beruházási és üzemeltetési költségei olyan méreteket öltenek, hogy – tekintettel a jelen kormányzat takarékosági intézkedéseire, – túlságosan elhúzódnak vagy elmaradnak a Franciaország Nemzeti Könyvtára koncepciójában kijelölt feladatok. Ez esetben azonban a Mitterand Könyvtárban rejlő előnyök sem érvényesülhetnek teljes mértékben: tényleges szerepét csak az egész francia könyvtári rendszer arányos fejlesztésével játszhatja el.

(Papp István)

99/124

OGATA, Shin-Ichiro: The National Diet Library of Japan and its plans for the 21st century = Alexandria. 10.vol. 1998. 3.no. 203-215.p.

A japán nemzeti és parlamenti könyvtár és tervei a 21. századra

Elektronikus könyvtár; Fejlesztési terv; Könyvtárepület -nemzeti; Nemzeti könyvtár; Országgyűlési könyvtár

A National Diet Library (NDL) Japán nemzeti és parlamenti könyvtára, amely 1998-ban volt 50 éves, három fontos projektet fejez be a 21. században. Az első a kísérletképpen Kansai-kannak nevezett, Tokiótól 500 km-re fekvő új épület, amely 2002-ben nyílik meg. Párhuzamosan fog működni a jelenlegi tokiói könyvtárral és lehetővé teszi az NDL számára, hogy megbirkózzon a bővülő gyűjtemény elhelyezési gondjaival. Kihhasználva digitális könyvtári funkcióját itt lesz az információs szolgáltatások, az ázsiai dokumentáció, könyvtárközi

együttműködés és a kutatás-fejlesztés központja is. A második projekt a Gyermekirodalom Nemzetközi Könyvtára, amely 2000-ben kezdi meg működését. A harmadik vállalkozás számos digitális könyvtári projektet takar, melyeknek a Kansai-kan megnyitására teljesen működőképessé kell lenniük. Az NLD most készíti saját digitalizálási tervét és sok kísérleti programot valósít meg, valamint részt vesz a nemzetközi együttműködésben, például a G8-as projektekben.

(Autoref.)

Lásd még 159, 185, 187

Felsőoktatási könyvtárak

99/125

MARTIN, Susan K.: A new kind of audience = J.Acad.Libariansh. 24.vol. 1998. 6.no. 469.p.

Az egyetemi könyvtár új közönsége

Egyetemi könyvtár; Használó; Referenz; Számítógép-hálózat

Az egyetemi könyvtárak munkatársainak feladata a tanszékek, a hallgatók és az egyetem személyzetének szolgálata. Különösen igaz ez a magánegyetemek könyvtárosaira, hiszen az ő költségvetési forrásaik főként a hallgatók tandíjaiból, a volt diákok adományaiból származnak.

A digitális információ térhódításával csökken a tanulmányi céllal az egyetemi könyvtárat személyesen felkeresők száma, s növekszik azoké az információkeresőké, akik nem tartoznak az egyetemi közösséghez. Ők a Web keresőrendszereinek közvetítésével a hálózaton keresztül jutnak el a könyvtár szolgáltatásaihoz, aminek következtében ugrássze-

rűen megnő a telefonon feltett referenzkérdések és a könyvtárközi kölcsönzési kérések száma. Ez nem azt jelenti, hogy a könyvtárosoknak ezentúl elsősorban nem az egyetem érdekeit kell – főként a magánegyetemek esetében – szem előtt tartaniuk, de ha nem akarják, hogy intézményük muzeális jellegűvé váljon, ki kell lépniük az „elefántcsonttoronyból”, s az új körülményeknek megfelelően meg kell változtatniuk hozzáállásukat, és átalakítaniuk a könyvtár szolgáltatásait.

Egy olyan világban, ahol az egyetemi könyvtárak az információs hálózat adta lehetőségeket kihasználva az általuk gyűjtött információkat nyilvánossá tették, joggal elvárható, hogy szolgáltatásaikhoz is széles körű hozzáférést biztosítsanak. Így sikeresen vállalhatják azt a szerepet, melyet az információs társadalom egyre inkább elvár tőlük. A nagyközönség ugyanis felismerte, hogy az információk növekvő káoszában a jól képzett könyvtárosok a legmegfelelőbb útítársak.

(Fazokas Eszter)

99/126

KAO, Chiang - LIN, Ya-Chi - LIANG, L.C. [et al.]: Ranking university libraries: the Taiwan case = Libri. 48.vol. 1998. 4.no. 212-223.p.

Az egyetemi könyvtárak rangsorolása: a tajvani példa

Állomány; Egyetemi könyvtár; Hatékonyság; Költségvetés; Könyvtárepület -egyetemi, főiskolai; Személyzet; Szolgáltatások

A tanulmány szerzői kvantitatív modellt dolgoztak ki az egyetemi könyvtárak rangsorolására. A rangsor – melyet 11 tajvani egyetemi könyvtárigazgató megbeszélése eredményeként született – öt kritériumon alapul: gyűjtemény, személyzet, költségvetés, épület és szolgáltatások. A források és a szolgáltatások központi helyet foglalnak el. Az egyes kritériu-

mok relatív fontosságát a könyvtárigazgatók értékelésének összesítéséből nyert súlyozott szám alapján határozták meg. Az összehasonlítás során az összes kritériummal kapcsolatos észrevételt összegyűjtöttek és megszorozták a hozzájuk tartozó súlyszámmal, s ezekből azután összesített indexet készítettek. Ez az index szolgál alapul az egyetemi könyvtárak rangsorolásához. Az alkalmazott módszer ilusztrálására 24 tajvani egyetemi könyvtár tényleges adatait vetették egybe. Az eredmények szerint ez a módszer eléggé megbízhatónak tűnik az egyetemi könyvtárak rangsorolási rendszerének elkészítéséhez. Az összehasonlítás kvantitatív jellegű és minden pontos számokkal kifejezhető, ezért alkalmas az egyes könyvtárak „gyenge pontjainak” feltárására is.

(Autoref.)

99/127

SAVENIJE, Bas: Developing a strategic plan for the University Library of St. Petersburg. A project within the EU's Tempus Tacis Program = LIBER Q. 8.Jg. 1998. 4.no. 373-388.p.

Stratégiai terv kidolgozása a Szentpétervári Egyetem Könyvtára számára. Az EU Tempus Tacis programja keretében kifejlesztett projekt

Egyetemi könyvtár; Fejlesztési terv; Hatékonyság; Működési feltételek; Támogatás -más országnak

A hollandiai Utrecht Egyetemi Könyvtára a dániai Aarhus Állami és Egyetemi Könyvtárával és a Grazi Egyetemi Könyvtárral együttműködve projektet dolgozott ki a Szentpétervári Egyetemi Könyvtár támogatására. Az EU Tempus Tacis programja által finanszírozott projekt célja a szentpétervári könyvtár tevékenységének olyan színvonalra emelése, hogy az gazdaságosan és hatékonyan legyen képes ellátni az egyetemet és a régiót.

A terveknek megfelelően a projekt végterméke egy stratégiai terv volt a könyvtár számára, amely világosan meghatározza az intézmény küldetését, leírja fő célkitűzéseit és számos nagy fontosságú programot jelöl ki számára, melyeket a célok eléréséhez meg kell valósítani. A projekt 1997 januárjától 1998 júliusáig tartott. Az értékelés során nyilvánvalóvá vált, hogy az új technológia alkalmazásával – még az állandó pénzügyi bizonytalanság közepette is – vannak reális lehetőségek egy orosz egyetemi könyvtár problémáinak megoldására. Mindazonáltal hangsúlyozni kell, hogy a jelenlegi releváns információhoz való hozzáférés sokkal fontosabb, mint egy tényleges gyűjtemény birtoklása. Ez változást igényel a könyvtári személyzet attitűdjében is.

(Autoref.)

99/128

WIDENIUS, Marja: Mahdollisuuksien verkosto = Signum. 31.vsk. 1998. 7.no. 138-142.p.

„Lehetőségek hálózata” – avagy szaktőiskolák és egyetemek könyvtárainak együttműködése

Egyetemi könyvtár; Együttműködés -belföldi; Főiskolai könyvtár

Finnországban az utóbbi két évben előtérbe került a szaktőiskolák könyvtárainak, illetve hallgatóik könyvtárhasználatának problémája. A kiváltó ok az volt, hogy e főiskolák fejlődése és számbeli növekedése (jelenleg 32 működik, s ezekben összesen 230 könyvtári egység található) olyan időpontban indult meg, amikor a felsőoktatási könyvtárak állami támogatása éppen csökkent. E főiskolák így nem érezték készletét könyvtáraik fejlesztésére, s hallgatóik az egyetemi könyvtárakat vették igénybe, ami azok használói terhelését jelentősen megnövelte, s felvetette azt a gondolatot is, hogy bizonyos

szolgáltatások ingyenességét megszüntessék a külső használók számára.

A Helsinki Egyetemi Könyvtár igazgatója a két intézménytípus problémáinak és együttműködésének megtárgyalására munkacsoportot szervezett (Amyli néven), és ez 1998 augusztusára elkészítette az együttműködés stratégiai tervét „A lehetőségek hálózata” címmel. A munkacsoport ajánlásainak kiindulópontja az, hogy az együttműködés feltételeként minden szakfőiskolai könyvtárnak nyilvános könyvtárrá kell válnia 2000. január elsejéig, és csatlakozniuk kell a felsőoktatási hálózathoz. Az együttműködés gyakorlati gondozására 1999. január 1-jétől együttműködési titkári állást létesítenek, s az ezt betöltő személy a szakfőiskolák rektori tanácsának könyvtári és információellátási munkacsoportja irányításával végzi a koordinációs munkát. A különféle könyvtári rendszereket alkalmazó szakfőiskolai könyvtáraknak fel kell térképezniük a jelenlegi helyzetüket, és ennek alapján határozniuk kell a további teendőkről. Meg kell állapodniuk az egyetemi (felsőoktatási) könyvtárakkal, hogy milyen feltételekkel és költségkihatással csatlakozhatnak a LINDA számítógépes közös katalógushoz. A szakfőiskolák és az egyetemek könyvtárai konzorciumot hoznak létre a CD-ROM dokumentumok és online adatbázisok közös használatra történő beszerzésére, a szükségtelen párhuzamosságok megszüntetésére.

A kisebb költségvetéssel dolgozó és személyi ellátottsági problémákkal küszködő szakfőiskolai könyvtárakat a szerződés alapján az egyetemi könyvtárak képesek mentesíteni bizonyos feladatoktól. Szükségét látják annak, hogy az oktatási minisztérium szakfőiskolai főosztálya központilag finanszírozza e főiskolák könyvtárainak csatlakozását a Nemzeti Elektronikus Könyvtár (FinELib) programjához. A szükségletek felmérését követően megtervezik a kétféle felsőoktatási könyvtártípus könyvtárosainak közös képzését és továbbképzését. 2000. január elsejétől minden szakfőiskola be-

csatlakozik a tudományos és szakkönyvtárak közös statisztikai rendszerébe. Végül a munkacsoport megállapodott abban is, hogy pontos felmérést készítenek arról, milyen szolgáltatásokat milyen mértékben vesznek igénybe az egyetemi könyvtárakban a szakfőiskolák hallgatói.

(Sz. Nagy Lajos)

Lásd még 114, 121, 150, 161, 167, 176, 191, 195, 200, 204-206, 214, 216

Közművelődési könyvtárak

99/129

FITCH, Leslie - WARNER, Jody: Dividends: the value of public libraries in Canada = Bottom Line. 11.vol. 1998. 4.no. 158-179.p.

Az „osztalék”: mennyit érnek Kanadának a közművelődési könyvtárak?

Hatékonyság; Közművelődési könyvtár; Támogatás -pénzügyi -állami, hatósági; Társadalmi követelmények

A szerkesztőség – fontossága miatt – ismét közzétette a Könyv és Folyóirat Tanács könyvtári akcióbizottságának 1997-ben megjelent füzetét. Ez a dokumentum a könyvtárhasználók, könyvtárellátók, kiadók, könyvkereskedők és más vállalkozók szempontjából tekintette át a közkönyvtárak helyzetét és fontosságát. Célja az, hogy viszonyítási alapot és hivatkozási eszközt adjon azok kezébe, akik tervezik és fenntartják a könyvtári ellátást, bebizonyítva, hogy a közkönyvtárnak mély társadalmi és gazdasági hozama van.

A szerzők külön vizsgálatokat nem folytattak, hanem feldolgozták a már rendelkezésükre álló anyagokat.

Megállapítják, hogy a közkönyvtárak lényeges szerepet játszanak a kanadaiak életében. (A 15 éven felüli lakosság 34%-a évente legalább egyszer felkeresi a könyvtárat.) Többen járnak könyvtárba, mint sportrendezvényekre vagy más kulturális intézményekbe. Nagy jelentősége van a rekreációs célú könyvtárhasználatnak is, amellet, hogy az információs szükségletüket rendszeres használattal elégítik ki az emberek.

Ennek ellenére a közkönyvtárak meglehetősen kritikus anyagi helyzetbe kerültek. Az inflációnál nagyobb mértékben emelkedett a papír, s ezzel a könyvek ára. A vásárlóértékben – sokszor nominálisan is – csökkenő költségvetések miatt nemcsak a beszerzéseket kellett visszafogni, de komoly mértékben csökkent a szakképzett alkalmazottak száma és a nyitvatartási órák száma egyaránt. Az új technológia alkalmazása további pénzügyi terhet jelent.

Ugyanakkor a közkönyvtárak költséghatékonyan képesek az információt rendelkezésre bocsátani. Az információ értéke egyre nő a társadalom minden szektora számára. Több kutatás bizonyítja a közkönyvtár közvetlen és közvetett hasznát a vállalkozások számára. (Pl. a könyvtár meglátogatását gyakran kötik össze vásárlással.) A könyvtár vonzerőt jelent a gazdasági szféra szemszögéből is. Mint vásárló pedig komoly tényező a könyvkereskedelemben, az információs termékek és technológia piacán. Információs szolgáltatóként és munkáltatóként a helyi gazdasági élet fontos szereplője.

A közkönyvtárak támogatják a kulturális ipart, de tágabb értelemben az egész kanadai kulturális életet, a kanadai identitást. Ezen túlmenően lényeges összetevői a demokratikus folyamatnak, s az életminőség javulásának. Az írás–olvasási ismeretek megszerzésének és használatának, mint a gazdasági prosperitás eszközének elterjesztésében is aktív

szerepet játszanak. Különös súllyal esnek latba a gyerekeknek és tanulóknak nyújtott szolgáltatásaik. Segítik az egész életen át tartó tanulási folyamatot és a személyes döntések meghozatalát. Ők azok, amelyek minden kanadai számára hozzáférhetővé teszik az információs szuperpályát, alkalmazva a kibontakozó új technológiát, s rendelkezésre bocsátják az elektronikus dokumentumokat. Kardinalis kérdés, hogy a kanadaiak hozzáférhesse-nek az Internethez.

A közkönyvtárba fektetett beruházások kiemelkedő hasznot hoznak.

(Papp István)

99/130

LUXOVÁ, Jana: Veřejné knihovny v prvních pěti letech České republiky (1993-1997) = Čtenář. 50.roč. 1998. 11.no. 311-313.p.

Nyilvános könyvtárak a Cseh Köztársaság első öt évében (1993-1997)

Közművelődési könyvtár; Statisztika [forma]

A cseh nyilvános könyvtárügy intézményei közé az alábbiak tartoznak:

- Könyvtárak és fiókok összesen (1993-ban: 7982, 1997: 7435. A továbbiakban az első számadat mindig az 1993. évi, a második pedig az 1997. évi lesz).
- A tudományos könyvtárak száma a nemzeti könyvtárral együtt (11, 10).
- Járási könyvtár (66, 35).
- Főfoglalkozásával működő könyvtár (710, 720).
- Tiszteletdíjas munkaerővel működő könyvtár (5451, 5476).
- Fiókkönyvtár (1744, 1190).

Az egész időszakot a járási könyvtárak önkormányzatok kezelésébe adása töltötte ki. Ez a folyamat mindmáig nem fejeződött be. Tekintettel arra, hogy a Kulturális Minisztérium nem orientálta

kellő hatékonysággal a folyamatot, a hálózati–szolgáltatási kapcsolatok meglazultak a könyvtárak között.

A főfoglalkozású munkaerővel működő könyvtárak többé-kevésbé prosperálnak, s főként az általuk alkalmazott technológia korszerűsítése jellemző rájuk. Ezt az olvasók azzal honorálják, hogy létszámuk növekszik, többet kölcsönöznek. Ezzel szemben a tiszteletdíjast alkalmazó könyvtárak és fiókok sok helyütt vegetálnak, és vesztenek olvasókat és kölcsönzéseket.

Egészében véve az olvasók száma (1422, 1432 ezer) és a kölcsönző forgalom (56 549, 60 247 ezer) valamivel növekedett. Ebben ludas az is, hogy a könyvek ára 20%-kal emelkedett a szóban forgó időszakban, ami a magánvásárlások alakulását sem ösztönözte. Az állománygyarapítási ráfordítások ezzel szemben csak 7,73%-kal lettek magasabbak (106 352, illetve 168 133 ezer korona).

Az alkalmazottak száma némileg visszaesett (5127, illetve 4843). Az egy-egy lakosra eső nem beruházási ráfordítások 69,9 koronáról 120,2 koronára nőttek.

(Futala Tibor)

99/131

Položenie o biblioteke - municipal'nom obšedostupnom informacionnom centre = Biblioteka. 1998. 5.no. 63-64.p.

Határozat a városi nyilvános információs központ keretében működő könyvtárról

Feladatkör; Szervezeti és működési szabályzat [forma]; Tájékoztatói intézmény; Városi könyvtár

Moszkva Kuncevo nevű központosított könyvtári rendszere modellt dolgozott ki „A könyvtár mint települési általános információs központ” címmel. A település (város, kerület, község stb.) általános információs központjaként működő könyvtár áll-

mi, nyilvános tájékoztatói és közművelődési intézmény. Letéti könyvtára a helyi önkormányzat publikált és nem publikált dokumentumainak, megfelelően gyarapított és feltárt állományával segíti a helyi közigazgatást.

Katalógusok, adatbázisok, állományok, ill. könyvtárközi kölcsönzés útján a lakosság minden rétege és a helyi tisztségviselők számára egyaránt lehetővé teszi az információhoz való hozzájutást, tájékoztatja a lakosságot a helyi önkormányzati szervek működéséről.

Alapfeladatai: a szövetségi és a helyi államhatalmi és államigazgatási szervek dokumentumainak gyűjtése és rendelkezésre bocsátása; a kézikönyvtári állomány minőségének javítása; a helyi közigazgatással és a település életével foglalkozó dokumentumok tartalmi feltárása katalógusokban és adatbázisokban; a helyi szervek hivatalos dokumentumainak megőrzése; a helyi szervek és a lakosság korszerű információellátása; a központosított könyvtári rendszer gépi könyvtári hálózatának megszerzése és működtetése; a helyismereti tájékoztatás megszervezése a gépi rendszerben; a helyi önkormányzat, a helyi intézmények publikált és nem publikált dokumentumaiból és a helyi sajtótermékekből beszolgáltatott kötelempéldányok megőrzése.

Szervezi a regionális kapcsolatokat a különböző szervek által fenntartott könyvtárak között, az egységes regionális könyvtári-tájékoztatói rendszer kialakítása céljából. Törekszik a könyvtári állomány összetételének minőségi javítására. Különös gondot gyarapítja és sokoldalúan feltárja a helyismereti gyűjteményt. Gondoskodik az állomány megfelelő védelméről. Általános és személyre szabott információkkal segíti a helyi közigazgatásban dolgozók munkáját. Tájékoztató kiadványokat ad ki és terjeszt. Közhasznú információs szolgálatot tart fenn a lakosság számára jogi, szociális, munkaügyi stb. kérdésekben. Lehetővé teszi távoli könyvtári katalógusok elérését számítógépes hálózaton.

A települési információs központként működő könyvtár a központosított könyvtári rendszer alapintézménye, állami költségvetési szerv.

(Rácz Ágnes)

99/132

ŁAWRYNOWICZ, Roman: Sieć bibliotek publicznych w systemie upowszechniania kultury i informacji naukowej = Bibliotekarz. 1998. 6.no. 17-19.p.

A nyilvános könyvtári hálózat a kultúra és a tudományos információ terjesztésének rendszerében

Könyvtári hálózat; Közművelődési könyvtár; Megszűnés -könyvtáré

1989-ben, a legnagyobb kiteljesedést mutató évben, a lengyel nyilvános könyvtári rendszer 10 314 könyvtárból és 22 091 könyvtári ellátóhelyből állt. Ezt követően – a vajdasági könyvtárak kivételével – bekövetkezett e könyvtárak „önkormányzósítása”, aminek következtében több mint ezer könyvtár és 17 ezer ellátóhely szűnt meg.

Az átalakulás a falusi könyvtárakat és ellátóhelyeket érte a legdrámaiban. Nemcsak a megszűnések estek mindenekelőtt erre a szférára, hanem a személyzeti veszteségek többsége (20%) is. Sok itt a szünetelő intézmény, még több az alig vegetáló. Száz lakosra korábban évente 18 új beszerzés esett, most már csak hét.

Valamivel jobb a helyzet a falukörzeti székhelyeken és a kisvárosokban, s még jobb a 20 ezres lélekszámot meghaladó városokban. S bár a ráfordítások itt sem optimálisak, és csökken a fiókok száma is, azért a központi könyvtárakban elég színvonalas a választék, mind korszerűbb az alkalmazott technológia.

A vajdasági könyvtárak fenntartásában nem következett be változás: államiak maradtak. E könyvtárak jelentős kulturális, információs és tudományos centrumok. Nehézségeik vannak viszont a hálózati

központi funkció fenntartásával és gyakorlásával, holott rá égető szüksége volna a falusi könyvtárügynek.

A szerző szerint nem igaz, hogy túlságosan sok könyvtár működik az országban. Felmérések bizonyítják, hogy falun a beiratkozott olvasók 80%-a nem lakik messzebb a könyvtártól, mint 3 km-re, városban pedig egyenesen 90% egy km-en belül. Meglehet, hogy az „információs társadalomra” való áttérés majd egészen új helyzetet teremt, de ez még nagyon a „jövő zenéje”. Addig az államnak kell elébe mennie az olvasói érdeklődés kielégítésének.

Egyébként a jobb feltételek között működő könyvtárak máris keresik az új munkamódszereket. Ezek a kamarafarmák felvirágzását ígérik, s jelentős társadalmi érdeklődés nyilvánul meg irányukban. (E trend országos kibontakoztatását igencsak hátráltatja az a tény, hogy igen sok könyvtárat tagosítottak be a művelődési házakba és az iskolákba, ahol „nem érzi magát jól” sem a művelődés kamarafarmákra alapozott módja, sem az információs funkció.)

(Futala Tibor)

99/133

TYWS, Andrzej: Biblioteki publiczne a reforma administracji publicznej = Bibliotekarz. 1998. 6.no. 13-17.p.

Nyilvános könyvtárak és a közigazgatási reform

Állami irányítás; Fenntartó szerv; Közművelődési könyvtár

Lengyelországban – zászlajára az „önkormányzatiságot” írva – sorsdöntő szakaszába érkezett az államigazgatási reform. Ennek a kulturális életre vonatkozó intenciói a következők:

1.) A kulturális életet ugyanazon elvek szerint lehet a reformnak alávetni, mint a közéletet.

2.) Az önkormányzatokat kompetens, igazságos stb. személyiségek teszik ki, kulturális vonatkozásban is biztos döntésekre képesek.

3.) A kulturális intézmények „önkormányzatosítása” garantálja, hogy ezek az intézmények hatékonyan és funkciójuknak megfelelően fognak működni.

4.) Az ország társadalmi–kulturális szférája van annyira egységes, hogy nincs szükség differenciált szabályozásokra: ahol valami jó, az másutt is megfelelő.

A mintegy 20 ezernyi nyilvános könyvtári munkatárs, miközben maga is az önkormányzati rendszer pártján áll, azonban korántsem érzi megfelelőnek, főként pedig érdemben betartottnak a fenti intenciókat. Éppen ezért „sarkára kell állnia”, és érvényt szereznie a következő követelményeknek:

1.) A reformot „rendteremtő” tényezőnek kell elismerni, de korántsem az egyetlennek.

2.) Az új nyilvános könyvtári modellnek az államigazgatási modell struktúráját kell követnie.

3.) A könyvtári törvény és az államigazgatási reform keretein belül a nyilvános könyvtárügy szervezésében differenciáltan kell eljárni.

4.) A régiók, körzetek és falvak szerint tagolódnak a könyvtárak között meg kell őrizni az integratív elemeket.

5.) Meghatározott könyvtárak esetében meg kell különböztetni a közvetlen szolgálati funkciókat és a konkrét településeken túlmutatásokat.

Az iménti követelményeken kívül a könyvtári rendszer funkcionális szintjeit is tisztázni kell. Nevezetesen:

1.) Az állam nem mondhat le a nyilvános könyvtári rendszer működésének garantálásáról, amit részint könyvtárpolitikai állásfoglalások, részint országos programok, normatívák, szabványok, képzési koncepciók kidolgozása révén valósíthat meg.

2.) Az 1.) pontban vázoltak megvalósításához jogszabályok kiadására van szükség.

3.) A regionális könyvtárak keretszerű feladatköre: regionális információ, regionális méretekben a nyilvános

könyvtári rendszer stratégiájának megszabása, a végzett munka koordinálása, szakszerűségének ellenőrzése, módszertani munka, számítógépesítés. (Ezt a feladatkört több könyvtár között is meg lehet osztani.)

4.) Körzeti szinten a központi könyvtár érdemi segítséget nyújt, szakmai továbbképzést tart, szervezi az olvasómozgalmat, esetenként körzetenként szükséges különgyűjteményeket szervez és kínál használatra.

5.) A falusi szintnek csak az ellátandók kiszolgálását kell végeznie.

A kultúrtörténet tanulsága: egy-egy századforduló egyes területek számára valóban a „fin de siècle”, mások számára pedig: „belle époque”. Mi vár a nyilvános könyvtárügyre – fejezi be mondanivalóját a cikk szerzője.

(Futala Tibor)

99/134

HERMAN, Maria: Funkcje nowoczesnej biblioteki wiejskiej = Bibliotekarz. 1998. 10.no. 9-13.p.

A korszerű községi könyvtár funkciói

Felmérés; Igénykutatás könyvtári szolgáltatásokra; Könyvtárhasználat; Községi könyvtár

Az összesen 140 fiatal (16 és 24 év közötti) falusi olvasót átfogó felmérésre a sieradzi megyei könyvtár vállalkozott. Az akció „filozófiája” az volt: ebből a fiatal népességből kerülnek majd ki a települések holnapi döntéshozói, s jó, ha már most tudatosodik bennük a könyvtár fontossága.

A válaszadóknak csupán 10%-a használ egyetlen könyvtárat, legtöbben még (62%) az iskolait is. Az igénybe vett szolgáltatások rangsora: kölcsönzés (100%), kézikönyvhasználat (89%), tájékozódás a könyvtáros segítségével (81%), katalógushasználat (68%). Az újságok–folyóiratok iránt 75% érdeklődik, de vannak olyanok is, akik videókölcsönzést

és számítógépes szolgáltatásokat látnának szívesen a könyvtárban.

A könyvtárhasználat motivációi: szórakozás (83%), iskolán kívüli (túli) érdeklődés kielégítése (82%), kötelező irodalom kölcsönzése (76%). A résztvevők 75%-a vélekedik úgy, hogy a könyvtári állomány segítségével szívesen gyarapítja műveltségét. A közművelődési (művelődésiházi) kínálat iránt igen alacsony az érdeklődés. A könyvtári közművelődési formák közül a kiállítás (41%), az irodalmi est, író-olvasó találkozó stb. (30%) vonzza leginkább az olvasókat.

A kívánalmak: legyen nagyobb a választék (83%), legyen hosszabb a nyitvatartás (34%), legyen a könyvtárban másolatszolgáltatás (89%), számítógépi szolgáltatás (88%), kazettakölcsönzés (68%), hangtár és folyóiratolvasó (68%), működjék a könyvtárközi kölcsönzés (62%).

Noha a figyelmes elemző több ellentmondást is felfedez a „keresztkérdések” következtében, a fontos azonban az, hogy a holnap korszerű községi könyvtárának ismérvei és követelményei meglehetősen hangsúlyos szerepetnek a válaszokban. Így hát a jövő falusi „döntéshozói” között minden bizonnyal lesznek szép számmal olyanok, akik nem fog múlni a falusi könyvtárügy felvirágoztatása.

(Futala Tibor)

99/135

Suomen kirjastoseuran kannanotto lähikirjastojen ja kirjastoautojen puolesta = Kirjastolehti. 91.vsk. 1998. 12.no. 386.p.

A Finn Könyvtárosegyesület állásfoglalása a kisté- leplések könyvtárai és a bibliobuszok tárgyában

*Fenntartó szerv; Községi könyvtár; Megszűnés-
könyvtár; Mozgókönyvtár*

Az Egyesület (Suomen Kirjastoseura = a közkönyvtá-
rák egyesülete) vezetősége az elnök aláírásával ki-

adott állásfoglalásában megállapítja: Finnország magas színvonalú és az egész országot átfogó könyvtárhálózatát ismét a megnyirbálás veszélye fenyegeti. Az Egyesület nem fogadja el a kiskönyvtáraknak és a bibliobuszoknak az ország különböző részein tervezett megszüntetését.

Az 1998 áprilisában végzett felmérés szerint a 212 válaszoló községi könyvtár 53%-a a települési önkormányzat költségvetési terve alapján a jövőben szűkíteni kényszerül a tevékenységét, minden ötödik településen pedig fennáll a könyvtár vagy a bibliobusz-szolgáltatás megszüntetésének veszélye. Az utóbbi tíz év alatt a kistéleplések könyvtárainak száma már eddig is 30, a bibliobuszoké pedig 10%-kal csökkent. Az önkormányzatoknak ez a fajta takarékosága merő látszat-takarékosság, hiszen a települések költségvetési kiadásainak mindössze 1%-át teszik ki a könyvtári kiadások. Mivel a kistéleplések életében a könyvtár jelentősége mind kulturális szempontból, mind az állampolgári informáltság és a társadalmi élet tekintetében felbecsülhetetlenül fontos; a bibliobusz pedig az egyetlen kulturális és információs szolgáltatást jelenti a ritkán lakott vidékeken, megszüntetésük súlyos következményekkel járna, arról nem is szólva, hogy alapjaiban sértené az egyenértékű ellátás elvét. Az 1998 októberében elfogadott új könyvtári törvény értelmében éppen hogy a könyvtári tevékenység minőségi fejlesztésére van szükség ezeken a területeken.

Az Egyesület a települési önkormányzatokon kívül átadta az állásfoglalást a kulturális miniszternek is azzal a követeléssel, hogy a helyi önkormányzatokkal együtt fordítson fokozott figyelmet az állampolgári egyenlőséget fenyegető szűk látókörű korlátozások megakadályozására.

(Sz. Nagy Lajos)

99/136

KURTH, Sabine: Öffentliche Bibliotheken als Gmbh. Die Stadtbibliothek Schriesheim - Ein verallgemeine-

rungsfähiges Beispiel? = NFD Inf. 49.Jg. 1998. 8.no. 483-488.p.

Közművelődési könyvtár mint kft

Feladatkör; Fenntartó szerv; Gazdálkodás -könyvtárban; Városi könyvtár

Gütersloh után a második német város, Schriesheim könyvtára is megváltoztatta jogi státuszát, és mint kft (korlátozott felelősségű társaság) működik. A kft-ként való működés a közjogból a privátjogba való átlépést is jelenti, annak minden következményével együtt. A társaság mint jogi személy nagyfokú önállóságot élvez: szerződéseket köthet, kölcsönt vehet fel, pert indíthat. (Ezeket a jogokat egyébként a fenntartó gyakorolja.) A társaságot különféle adók terhelik, közhasznú tevékenységet végző társaságok esetén azonban az adó elengedhető. Az alapítónak legalább 50 ezer DM alaptőkével kell rendelkeznie, több társasági tag esetén az alaptőke határozza meg az üzletben való részesedés arányát. A kft legfőbb döntési szerve a taggyűlés, ügyeinek intézője és képviselője az ügyvezető. Gütersloh városi könyvtára 1979-ben vált kft-vé. Az alapítványban a város 51%-kal, a Bertelsmann Alapítvány 49%-kal vett részt. A város mint többségi tulajdonos megtartotta irányítási lehetőségét, és továbbra is maga viselte a könyvtár fenntartási költségeit, az alapítvány növelte a könyvtár ismertségét és népszerűségét, valamint lehetőséget kapott új Bertelsmann produktumok tesztelésére, az állománybeszerzés döntési részét azonban nem kívánta befolyásolni. A könyvtár döntési kompetenciája és felelősségvállalása növekedett, gazdálkodása függetlenedett a városi adminisztrációtól. Schriesheim 13 ezer lakosú város Heidelberg és Mannheim között. Könyvtára, melyet 1972-ben alapítottak, 1980-ban a város szélén levő iskolacentrum egyik épületébe került, integrált közművelődési-iskolai könyvtári feladatot kapott. 2000 olvasójá-

nak 60-70%-a gyerek illetve fiatal. 1995-ben korábbi 370 ezer DM-es költségvetését 300 ezer DM-re csökkentették, 1996-ban pedig négy dolgozója közül kettőt elbocsátottak. A könyvtár szorult helyzetében a Könyvtárellátótól (EKZ) kért segítséget.

Az EKZ közös kft szervezését indítványozta, részvételét a következő feltételekhez kötve: visszaáll a 370 ezer DM-es költségvetés, évente a bérek és költségek növekedésével arányosan megemelve, az állományt megtisztítják a feleslegtől (26 ezer dokumentum kivonása), a jövőben évenként kivonják az állomány 10%-át, bevezetik a számítógépes integrált rendszert, három szakképzett könyvtárost alkalmaznak, a könyvtár a használatától nem kérhet kölcsönzési díjat. A könyvtárepület renoválása után 1997-ben már mint kft nyílt meg a megújított könyvtár.

Az 1996-ban megkötött szerződést a város polgármestere és az EKZ üzletvezetője írták alá. A kft célja a város polgárainak és iskoláinak ingyenes könyvtári ellátása. A kft közhasznúan dolgozik, nem törekszik üzleti nyereségre. A város mint többségi tulajdonos megtartotta irányítási jogát, ugyanakkor tehermentesült a költségvetéssel, személyi ügyekkel és épületfenntartással kapcsolatos teendők végzésétől, ezeket a szerződés szerint az EKZ vette át. A könyvtár kötelezte magát, hogy minden dokumentumot a Könyvtárellátótól (EKZ) szerez be, kivéve a helyi kiadványokat. (Mivel az EKZ szolgáltatásai nem tartoznak a legolcsóbbak közé, a szerződésnek ezt a pontját a város részéről problematikusnak tartják.)

Az eredmények mérlegeléséhez még kevés idő telt el. Meggondolandó azonban, hogy az EKZ a következő évben még egy vagy két hasonló szerződés kíván kötni, számára tehát presztízskérdés, hogy Schriesheim könyvtára mintaértékű legyen.

Nyilvánvaló, hogy az ismertetett modell nem alkalmazható bármely könyvtár esetében, annak a lehetőségét mindig egyedileg kell mérlegelni. A kft mint forma nem csökkenti az önkormányzatok

anyagi felelősségét és anyagi terheit, de lehetővé teszi a rendelkezésre álló anyagi eszközök hatékonyabb felhasználását, mivel a könyvtárosokban növeli a gazdaságosság iránti érzéket. Legfőbb előnye azonban abban rejlik, hogy a vállalkozók számára keretet nyújt a könyvtárak támogatására, főként üzleti jártasságuk átadására. Az új forma azonban veszélyekkel is jár, mindenekelőtt a gyarapításba való beleszólásra csábít. Nagyon fontos, hogy e téren a könyvtárak megőrizzék teljes önállóságukat.

(Katsányi Sándor)

99/137

JOLICOEUR, Louise: Les groupes d'amis des bibliothèques publiques aux États-Unis et au Canada = Doc.Bibl. 44.vol. 1998. 3.no. 121-128.p.

Res. angol és spanyol nyelven

Könyvtárak baráti körei az Egyesült Államokban és Kanadában

Könyvtárbarátok köre; Közművelődési könyvtár

A cikk az észak-amerikai könyvtárbarát-körök szervezetét, működését, státuszát, vezetését és szolgáltatásait mutatja be, valamint egyéb hasonló csoportok és önkéntesek tevékenységét. Az Egyesült Államokban és Kanadában a könyvtárbarát-körök nagyrészt magánszemélyek pénzügyi támogatása nyomán alakultak ki. A 19. század második felében jogszabályok biztosították a könyvtárak közpénzekből való finanszírozását; a magán-adományozók a könyvtárfejlesztéseknek inkább támogatói, mintsem vezetői lettek. A 70-es években az amerikai könyvtárak partneri viszony kialakítására törekedtek, hogy enyhítsék a súlyos költségvetési csökkenéseket. A könyvtárbarát-körök mostani újjáéledése egy korábbi koncepcióhoz való visszatérést je-

lent valamilyen módon. Ez a jelenség viszonylag újnak számít Kanadában és Québec-ben.

(Autoref.)

Lásd még 117, 147, 151, 176, 193, 197-198, 202

Tudományos és szakkönyvtárak

99/138

DESSY, Blane: Access for all - a new national library for tomorrow's learners. The United States National Library of Education = INSPEL. 32.vol. 1998. 3.no. 159-166.p.

Az USA országos pedagógiai könyvtára (National Library of Education)

Adatbázis -pedagógiai; Oktatás információellátása; Országos szakkönyvtár -pedagógiai; Számítógép-hálózat

Az 1994-ben alapított National Library of Education (NLE) (Washington, D.C.) az Egyesült Államok legfontosabb pedagógiai szakkönyvtára, azaz a neveléstudománnyal kapcsolatos kutatási és egyéb információk gyűjtésének, megőrzésének és hatékony felhasználásának központja. Ez a központ – amely az Education Research Library jogutódja – gyűjteményeket és szolgáltatásokat működtet, irányítja a Pedagógiai Dokumentációs és Információs Központot (Educational Resources Information Center, ERIC), amely a világ legnagyobb (egymillió rekord) és leggyakrabban használt pedagógiai adatbázisát működteti, és jelen van a maga eszközeivel a világháló pedagógiai szegmensében is (hivatalos kiadványokkal; tanároknak, szülőknek és kutatóknak szóló dokumentumok teljes szövegé-

vel, oktatási intézmények címtáiraival, ösztöndíj-lehetőségekről szóló információkkal és így tovább).

Az NLE számos kezdeményezést támogat az új technológia területén, többek között a Web-helyek közös indexelését és a GEM-projektet (Gateway to Education Materials), amely az oktatási anyagok új metaadat-szabványával is foglalkozik. Új projektje virtuális tájékoztató szolgálat kialakítására irányul, azaz digitális referenz-szolgálatok országos szintű kutatására és kifejlesztésére.

(Hegyközi Ilona)

99/139

JUNG, Christian: Wie eine Bibliothek gestorben wird = ProLibris. 1998. 4.no. 202-206.p.

Hogyan hal meg egy könyvtár. A Német Központi Mezőgazdaságtudományi Könyvtár (Deutsche Zentralbibliothek für Landbauwissenschaften) a Tudományos Tanács értékelése után

Felülvizsgálat; Könyvtárpolitika; Országos szakkönyvtár -mezőgazdasági; Támogatás -pénzügyi -állami, hatósági

Németországban a Tudományos Tanács (Wissenschaftsrat) minősítése és részletesen megindokolt véleménye alapján készül a „Kék lista”, az államszövetség egésze szempontjából legfontosabbnak ítélt – és ennek megfelelően támogatott – intézmények jegyzéke. Az erre való felkerülés egzisztenciális fontosságú a nagy tudományos könyvtárak számára.

A Német Központi Mezőgazdaságtudományi Könyvtárat 1962-ben alapították, 1992-ben került fel a „Kék listára”. Azonban nemcsak a listára kerülésnek, hanem a rajta maradásnak is szigorú feltételei vannak, legutóbb a Tudományos Tanács részletesen kifejtett véleménye alapján e könyvtárat levették a kiemelt könyvtárak jegyzékéről. A cikk írója – a könyvtár igazgatója – a Tanács véleményét felü-

letesnek, tendenciózusnak és hamisnak mondja, és tételesen vitába száll annak megállapításaival.

A Tudományos Tanács szerint a Mezőgazdaságtudományi Könyvtár hagyományos könyvtári mód-szerekkel dolgozik, melyek ma már nem felelnek meg a korszerű követelményeknek. A cikkíró ezzel szemben a könyvtár által szerkesztett számítógépes katalógusra, az AGROKAT-ra hivatkozik (mely állományuk 80%-át tükrözi és a DIMDI nevű hoston keresztül világszerte elérhető), továbbá az elektronikus dokumentumrendelési és -küldési rendszerükre, a telefaxon, e-mail-en és online elfogadott olvasói kérésekre, valamint arra, hogy a könyvtár az egyik adatbázis-szolgáltató vállalat fontos szolgáltatója és használója.

A Tanács kifogásolta a könyvtár állománygyarapítási koncepcióját is, de e téren nem vette figyelembe az országos szakkönyvtár sajátos szempontjait.

A Tanács további kifogása, hogy a könyvtár sok munkaerőt alkalmaz elavult technikai és szervezeti viszonyai miatt. Ezzel szemben a Tanács 1987-ben az akkori létszámot – mely a mainál magasabb volt – szükségesnek minősítette.

A Tanács ítélete azt eredményezi, hogy a könyvtár nem tudja beszerezni a mezőgazdasághoz kapcsolódó biológiai szakirodalmat, a nemzetközi mezőgazdasági, táplálkozástudományi, környezet- és természetvédelmi irodalmat. A német könyvtárügyben egy fontos állományrész hiányos marad, a gyűjtemény szétesik.

(Katsányi Sándor)

99/140

ARSKIJ, Ū.M.: Rol' VINITI kak golovnogo centra GSNTI = Naučn.-Teh.Inf. 1.ser. 1998. 11.no. 8-10.p.

A VINITI mint az Állami Tudományos-Műszaki Információs Rendszer fő központjának szerepköre

Nemzeti tájékoztatási központ; Nemzeti tájékoztatási rendszer

Az Állami Tudományos–Műszaki Információs Rendszerről szóló 1997. évi július 24-i kormányhatározatot úgy is fel lehet fogni, mint versenyre való felszólítást információs ügyekben a legfejlettebb államok kihívásával.

A VINITI-nek, amely 1969 óta létezik, 1973 óta önálló intézmény formájában, nagy a jártassága és sok a (pozitív és negatív) tapasztalata egy efféle és ekkora rendszer „navigálására”. Előtte most a következő feladatok állnak:

- 1.) Ki kell alakítania az információs termékek és szolgáltatások hazai piacát.
- 2.) Fejleszteni kell az információs infrastruktúrát, beleértve azokat a kéaderképzési formákat, amelyek végzettjei alkalmasak lesznek az országnak az információs társadalomba történő átvitelére.
- 3.) A szervezet és a módszertan vonatkozásában egyaránt olyan jogi környezetet kell teremtenie, amely ösztönzi, hogy Oroszországban, a FÁK-országokban egységes információs térség alakuljon ki, s ez integrálódjék a világ információs rendszereibe és hálózataiba.

Az új körülmények között nincs helye a rendszer hierarchizálásának: jelenleg minden szolgáltatás és termék közvetlenül, bürokratikus áttételek nélkül szolgálja a használót.

Mindazonáltal a VINITI-ben, amely szolgáltatásait mindinkább az elektronikára „bizza”, több korábbi feladat ellátása is fennmarad. Ezek: az Állami Tudományos–Műszaki Információs Rendszer rubrikátorának gondozása, szabványügyi tennivalók, az ETO-ban való illetékesség, intellektuális információs rendszerek fejlesztése nagy és komplex információs masszívumokhoz, rendezvények szervezése. Ezenkívül a VINITI részt kíván venni a kiadványcsere, a gyűjtőkori munkamegosztás korszerűsítésében, az orosz információkészletnek a világ „információs vérkeringésébe” történő bekapcsolásában, a képzés és a továbbképzés továbbfejlesztésében. E területeken azért alakultak ki akut helyzetek, mert a régi technika és technológia alkalmazá-

sával nem lehetett őket érdemben rendezni, eredményessé tenni.

(Futala Tibor)

99/141

PAVLOV, Leonid P.: The state and development of the Russian grey literature collection and dissemination centre = Interlend.Doc.Supply. 26.vol. 1998. 4.no. 168-170.p.

A szürke irodalom oroszországi gyűjteményének és terjesztési központjának helyzete és fejlődése

Adatbázis; Disszertáció; Kötelespéldány; Kutatási jelentés; Nemzeti tájékoztatói központ

Harminc évvel ezelőtt a Szovjetunióban kormányhatározattal külön központot hoztak létre a szovjet szürke irodalom gyűjtésére és bibliográfiai számbavételére. E központ, melynek neve ma Oroszország Tudományos és Műszaki Információs Központja (orosz rövidítése: VNTIC), látja el a tudományos kutatási és fejlesztési jelentések, valamint kandidátusi és doktori disszertációk megőrzésével és tárolásával kapcsolatos feladatokat. A VNTIC a szürke irodalom archiválásával és terjesztésével egyaránt foglalkozik. A cikk összefoglalja a VNTIC tevékenységének jellemzőit, röviden bemutatva információs termékeit és szolgáltatásait.

(Autoref.)

99/142

TEMPLETON, Ray: The BFI National Library: information and research services in the British Film Institute in a time of change = Alexandria. 10.vol. 1998. 3.no. 217-225.p.

A Brit Filmintézet Nemzeti Könyvtára: tájékoztató és tudományos szolgáltatások a változások idején

Filmgyűjtemény; Nemzeti gyűjtemény; Szakkönyvtár-filmművészeti; Szolgáltatások

A Brit Filmintézet (BFI) működését nagyrészt az Egyesült Királyság kormánya finanszírozza. A filmre fordított változó állami támogatás kihat a BFI Országos Könyvtárának jövőjére is. Ez a nyilvános könyvtár a használók számára a világ egyik legnagyobb dokumentációs gyűjteményét kínálja a film és televízió témájában. A könyvtár többek között konzultációs lehetőséget nyújt a londoni olvasóteremben, a távoli használókat pedig telefonon, levélben, faxon vagy e-posta útján látja el. Támogatja és elősegíti a helyi és regionális források használatát. A filmekkel és televíziózással kapcsolatos információkból adatbázist épít, amelyet – azon kívül, hogy a használók rendelkezésére áll – számos esetben használnak intézményen belül olyan esetekben, amikor hiteles filmográfiai adatokra van szükség. Annak érdekében, hogy a forrásokat távoli hozzáférési pontokra is eljuttassák, az információs és kommunikációs technológiát egyre nagyobb mértékben kiaknázzák: kifejlesztették a BFI Web helyét, és BFI Online néven új projektet indítottak, melynek révén lehetővé válik a mozgókép-anyag és a szükséges dokumentáció digitális formában történő továbbítása korlátozott számú kísérleti Web helyre.

(Autoref.)

99/143

PEJOVA, Zdravka - KAVCIC-COLIC, Alenka: Increasing the potential of special libraries in countries in transition = Aslib Proc. 50.vol. 1998. 6.no. 117-126.p.

Szakkönyvtárak a piacgazdaságba való átmenet idején

Felmérés; Információszerzés; Középtávú terv; Szakkönyvtár; Személyzet; Tájékoztatási politika

Az információs források menedzsmentjének koncepciója segítséget jelenthet a szakkönyvtáraknak azokban az országokban, amelyek a szocialista tervgazdaságból a piacgazdaságba váltanak.

Szlovéniában 1992-ben rendeztek egy szemináriumot ezekről a kérdésekről (az információs szolgáltatások tervezésének és működtetésének konzultációs szerepe, az információs szakma vállalkozás-orientáltságának növelése stb.).

Bár a korábbi szocialista országokban az utóbbi években meglehetősen gyorsan fejlődött a számítástechnika és a telekommunikáció, nem növekedett ezzel párhuzamosan az információ-tudatosság. Ezért vannak előnytelen helyzetben a szakkönyvtárak és információs szolgáltatók. Nem nő a kereslet az információs szakemberek iránt sem.

A gyorsan változó gazdasági-társadalmi körülmények miatt az információs szakembereknek újra kell fogalmazniuk szerepüket a szervezet egészében, munkájukkal közvetlenebbül kell szolgálniuk anyaintézményeiket, fejleszteniük kell szakismerteiket, tisztában kell lenniük tevékenységük költséghatékonyságával.

Mindez szükségessé teszi, hogy az információs menedzsment fogalmai és eszközei elterjedjenek az átalakulóban lévő országokban.

Szlovéniában 1992 és 1996 között három felmérést folytattak le a szakkönyvtárak helyzetének feltérképezésére, éppen annak érdekében, hogy megtehesék a szükséges lépéseket a pozitív változások felé. A felmérésekből a következő kép alakult ki:

- sok szakkönyvtárban a személyzetnek (általában egy fő) alacsony iskolai és szakmai képzettsége van, s ebből következően marginális helyzetbe került;
- a szakkönyvtárak általában nem tájékozottak arról, mi történik saját szervezetükben, s így nem is járulhatnak hozzá a stratégiai tervezéshez és menedzsmenthez;
- információs szolgáltatásaik, termékeik nem felelnek meg a megnövekedett információigénynek;

- habár jelentősen megnövekedett a különféle elektronikus információs forrásokhoz való hozzáférés lehetősége, sok könyvtár csak elavult berendezésekkel és kis kapacitással rendelkezik, ami nem teszi lehetővé, hogy modern információs központként működjenek;
- a szakmai ismeretek hiánya következtében nem kielégítő mértékben és irracionálisan alkalmazzák az információs technológiát, s több esetben nem megfelelő szoftvert használnak.

Néhány szlovén szervezet sikeres szakkönyvtára azonban azt bizonyítja, hogy a szakkönyvtárak rendelkeznek azzal a potenciállal, amellyel hozzájárulhatnak anyaintézményük eredményességéhez.

(Papp István)

99/144

ZEMSKOV, A.I.: Rol' naučno-tehničeskijh bibliotek v GSNTI = Naučn.-Teh.Inf. 1.ser. 1998. 11.no. 11-14.p.

A tudományos-műszaki könyvtárak szerepe az Állami Tudományos-Műszaki Információs Rendszerben

Nemzeti tájékoztatási rendszer; Szakkönyvtár -műszaki

Az 1997. évi július 24-i 950. sz. kormányhatározat kétségtelenül fontos lépés az Állami Tudományos-Műszaki-Információs Rendszer talpraállításában. A könyvtárakat azonban kevésbé veszi figyelembe (mindössze néhány nagykönyvtári központot említ konkrétan). Pedig Oroszországban összesen 130 ezer könyvtár működik. Közülük 49 ezer az egész országot behálózó nyilvános könyvtár, 60 ezer az iskolai könyvtár. Ezek elsősorban az információhasználatra nevelés műhelyei lehetnek.

Ezen felül van még kilenc föderális, 89 megyei általános tudományos könyvtár, 16 ezer vállalati és kutatóintézeti könyvtár, a felsőoktatási és az akadémiai könyvtárhálózat, hogy csak a legfontosabbakról essen szó. Nélkülük miként működhetne hatékonyan a Tudományos-Műszaki Információs Rendszer? Ui. bennük található a primer irodalom legnagyobb, hazai és külföldi művekből álló, folyvást gyarapodó gyűjteményei, s a korszerűség irányában is sikeresnek látszik elmozdulásuk.

Ezen túlmenően is vannak „használót csábító” előnyeik a könyvtáraknak, úm. a szabad hozzáférés, a szakinformációk publikussága, ingyenesség.

Természetesen végzetes hiba lenne, ha az információs központok és (különösen) a nagykönyvtárak között „ki kit győz le” alapon indulna vetélkedés. Minél inkább távolodunk a régiók és a földrajzilag is távol lévő régiók felé, annál fontosabb, hogy munkamegosztás és együttműködés alakuljon ki a szóban forgó intézmények között. (Erre vannak – bőven – külföldi példák is.)

A szerző úgy véli, hogy az Állami Tudományos-Műszaki Információs Rendszer illetékeseinek gondosan elemezniük kell, milyen valós mechanizmusok működnek keretében. Enélkül ui. az egész rendszer deklaráció és álom marad. Nem célszerű az állami ukáz erejére számítani, hanem az emberek belátását és jóakarátát kell elnyerni.

(Futala Tibor)

Lásd még 166, 184

Gyermek- és ifjúsági könyvtárak

Lásd 118, 175

Egyéb könyvtárak

99/145

MASEVIC, V.: Licnoe sobranie - fenomen kul'tury = Biblioteka. 1998. 6.no. 36-38.p.

A magángyűjtemény mint kulturális jelenség

Magánkönyvtár

A magánkönyvtár a ma emberének fontos attribútuma. Az ilyen gyűjtemények híven tükrözik a szellemi világképet, sajátos eszközei az intellektuális és szakmai tevékenységnek. Ennek következményeként a magánkönyvtárak komoly kulturális értéket képviselnek, olyat, amelyet tudományos módszerekkel kell vizsgálni és elemezni.

Ebben részint a bibliológia, részint meg a könyvtár-tudomány illetékes. Ami a bibliológiát illeti, művelői régóta gondoskodnak a régi és ritka dokumentumok felölelte gyűjtemények feltárásáról és értékeléséről. Ezzel szemben a könyvtártudománynak inkább csak adósságai vannak e téren, noha a közkönyvtár és a magánkönyvtár bizonyos folyamatai (gyarapítás, feldolgozás, állományvédelem, használat stb.) sajátágaik ellenére is közel vannak egymáshoz. Különösen a közkönyvtári szolgálatot kise-

gítő-kiegészítő szerepük ösztönzése volna kívánatos.

A szerző a magánkönyvtárak öt jellemzője alapján javasolja osztályozásukat. A következőképpen: kié a könyvtár (az egész családé-e vagy a család egy tagjáé); milyen nagyságrendű (100 kötetig kis gyűjtemény, 100 és 1000 kötet között közepes, 1000 kötetten felül pedig nagy); mit gyűjt (tehát hogy általános vagy szakirányú-e); mi célból használják (ilyenek: önművelés, szakmai munka, tanulás, tudományos tevékenység, gyereknevelés, időtöltés, pihenés, a legkülönbébb hobbik); milyen a gyűjtemény dokumentumainak jellege (csak könyv-e, vagy video-, fonó- és sok más téka is).

Felmerül, hogy a lakásviszonyok általában nem kedveznek a nagy gyűjtemények kialakításának. Ezt lehetne áthidalni a könyvtár anyagának mikro- és digitális hordozókra való vételével. Csakhogy korántsem biztos, hogy tulajdonosaik körében ez az ötlet kedvező fogadtatásra találna-e, úgyhogy erre a kérdésre majd a jövő adja meg a választ.

Ami orosz nyelvű irodalom létezik a magánkönyvtárak „könyvtári szempontú” bemutatására és taglalására, ismeretterjesztő szintű. Tudományos szintű megközelítésükre még kísérlet is alig fordul elő.

(Futala Tibor)

Lásd még 181